

Visie en ontwerp Rams Woerthe

FRANS BEUNE
LANDSCHAP EN STEDENBOUW

September 2019

1. Inleiding

Aan het begin van de 20ste eeuw werd in Steenwijk het prachtige landschapspark Rams Woerthe aangelegd. Het park behoort bij de villa Rams Woerthe, die tevens in die tijdsperiode werd gebouwd. Er is sprake van een bijzondere en architectonische eenheid van huis en park. Het park heeft later de monumentale status gekregen.

Het park is aangelegd in de zogenaamde 'eclectische stijl', waarbij de Engelse landschapstijl de boventoon voert. Het ontwerp komt van Hendrik Copijn (1842-1923). Destijds gaf de eigenaar Jan-Hendrik Tromp Meesters de opdracht aan deze toonaangevende landschapsarchitect om een ontwerp te maken voor het park.

Het oorspronkelijke ontwerp is hier onder weergegeven.

Het park is nu een van de best bewaard gebleven ontwerpen van Hendrik Copijn.

Het park is circa 10 hectare groot. Copijn ontwierp een bijzondere binnenwereld in het park met ruimte voor speciale tuinelementen als tuinhuisen, bruggen en bankjes. Het ontwerp sloot op een bijzondere wijze aan op de villa. Vanuit de villa zijn er prachtige zichtlijnen richting (onderdelen van) het park. Het park was destijds privébezit, maar was wel opengesteld.

Tromp Meesters overleed in 1908. Zijn weduwe verkocht daarna de villa en het park aan de gemeente. De villa werd door de gemeente vervolgens geruime tijd gebruikt als gemeentehuis. In 2016 werd de villa door de gemeente verkocht aan de Vereniging Hendrik de Keyser. Het gebouw behield een semiopenbaar karakter. Twee musea werden er gehuisvest: het museum Hildo Krop en het museumhuis Rams Woerthe.

Het park is nog steeds eigendom van de gemeente. In het park staat de theekoepel al geruime tijd leeg. Vanuit Steenwijk zelf werd interesse getoond om deze te kopen en te exploiteren. De gemeente vond het belangrijk om eerst een visie op het park te ontwikkelen voordat er een besluit genomen werd ten aanzien van vervreemding van deze theekoepel. Dit was mede de aanleiding dat in 2019 werd besloten om een nieuwe visie op het park op te stellen. Medio 2019 startte derhalve het project Kwaliteitsimpuls Rams Woerthe.

In deze nota gaan we achtereenvolgens in op de doelen van de gemeente met deze nieuwe visie. De gemeente heeft een uitgebreide inspraakprocedure gevolgd om te komen tot een nieuwe visie en een nieuw

(aangepast) ontwerp met bijbehorende elementen. Hierbij zijn het bestaande ontwerp en de monumentale status belangrijke uitgangspunten geweest,

In deze visie gaan we eerst in op de doelen van de gemeente. Daarna komt het ontwerp aan de orde. Vervolgens gaan we op in belangrijke categorieën / elementen in het park en wat we hiermee willen gaan doen de komende periode.

2. Doelen

De gemeente heeft voor het project ‘Kwaliteitsimpuls park Rams Woerthe’ de volgende doelen benoemd:

1. Het verbeteren van de aantrekkelijkheid, levendigheid en sociale veiligheid van het park Rams Woerthe.

De gemeente wil de uitstraling verbeteren, maar de bestaande waarden en kwaliteiten koesteren en uitbouwen. Hierbij is het de insteek om de natuurwaarden en het monumentale karakter te behouden en waar mogelijk te versterken. Het toekomstbeeld is dat het park Rams Woerthe het stadspark voor Steenwijk is. Hierbij dient er aandacht te zijn voor duurzaamheid. Het versterken van het seizoensaspect in de beplantingsopzet zal de aantrekkelijkheid van het park extra kunnen vergroten. De bezoekerswaarde en levendigheid van het park kunnen volgens de gemeente vergroot worden door o.a. de theekoepel een duurzame invulling te geven, het gebruik van de muziekkoepeel te stimuleren door het bevorderen van het gebruik door culturele instellingen en nieuwe functies toe te voegen (b.v. een beeldentuin of waterspeelplaats). De sociale veiligheid kan vergroot worden door meer openheid en mogelijkheden voor sociale controle.

2. Verbinding: de gemeente wil het park verbinden met onder meer de relevante beleidskaders en de identiteit van Steenwijk. Deze identiteit is benoemd als: stoere vestingstad. Verder wil de gemeente de fysieke verbinding met de binnenstad, het Steenwijkerdiep en de omliggende wijken / buurten verbeteren. Bij de relevante beleidskaders moet hierbij gedacht worden aan de visie Vestingstad, de visie recreatie en toerisme en duurzaamheid.

De bovenstaande doelen gelden niet alleen voor het project maar in brede zin ook voor het toekomstig functioneren van het park Rams Woerthe.

3. Ontwerp

De gemeente heeft er in het kader van het thema ‘de inwoner op 1’ voor gekozen om een uitgebreid traject te starten waarbij de inwoners is gevraagd om input aan te leveren voor een (aangepast) ontwerp. Wel zijn daarbij een aantal kaders aangegeven zijn zoals de visie Vestingstad, de (actualisatie van de) beheervisie Rams Woerthe en het marketingplan Steenwijk. Tevens is aangegeven dat de hoeveelheid beschikbare middelen niet onbeperkt is en dat er naar verwachting keuzes gemaakt en prioriteiten gesteld dienen te worden. Het park is een Rijksmonument en dat geeft ook een belangrijk kader voor wat betreft er wel en niet gedaan kan worden. De stedenbouwkundige inpassing is verder van belang mede gelet op de ontwikkelingen in omliggende gebieden als het Steenwijkerdiep. Tenslotte is aangegeven dat er mogelijk sprake kan zijn van strijdige belangen. In dat geval dient er een keuze gemaakt te worden. De insteek van de gemeente was wel om waar mogelijk iets te doen met de input van de inwoners.

Voor het verzamelen van de input is er in samenwerking met de landschapsarchitect Frans Beune een openbare sessie georganiseerd. Op basis hiervan is er een reactienota opgesteld. De ingebrachte punten zijn zoveel mogelijk verwerkt in een eerste ontwerp. Het ontwerp is vervolgens nog een keer voorgelegd aan de inwoners en ook de gemaakte opmerkingen tijdens de tweede sessie zijn zoveel mogelijk verwerkt. Dit heeft geresulteerd in de onderstaande ontwerpkaart. De kaart is in een grotere variant bijgevoegd.

De visie en input zullen uiteindelijk nog verwerkt worden in een concreet uitvoeringsplan

4. Categorieën en elementen

Tijdens de openbare sessies zijn er veel punten ingebracht. In deze visie hebben wij deze gerubriceerd in de volgende categorieën:

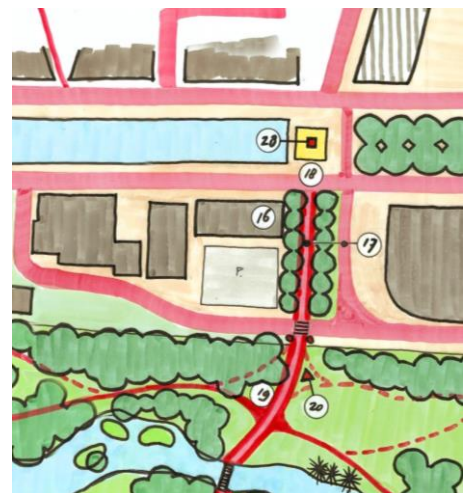
1. Inrichting en inrichtingselementen.
2. Groen / beplanting.
3. Theekoepel en terras.
4. Water in het park meer gebruiken.
5. Verlichting en bebording.
6. Plekken voor de jeugd.
7. Beheer en Onderhoud.
8. Overlast / handhaving en toezicht.
9. Follies / kunstwerken en sculpturen.
10. Behoud of bevordering activiteiten / evenementen.

We lichten deze categorieën achtereenvolgens toe.

1. Inrichting en inrichtingselementen

Nieuwe centrale entree vanuit Steenwijkerdiep

Onder het kopje doelen hebben we aangegeven dat het een doel is van de gemeente om het park fysiek beter te verbinden met de binnenstad, het Steenwijkerdiep en de omliggende wijken en buurten. In het ontwerp wordt dan ook voorgesteld om een nieuwe centrale entree richting Steenwijkerdiep te creëren. Vanuit het Steenwijkerdiep kan daar met de toekomstige nieuwe inrichting uitstekend op aan worden gesloten. De ingang komt dan centraal te liggen en ook het voormalige wokrestaurant krijgt een hierdoor een mooie en centrale plek. De toegang vanuit de stad kan geaccentueerd worden met een dubbele bomenrij vanuit het Veerhuis. Vanuit het Veerhuis kan een zichtlijn gecreëerd worden naar een centraal element (b.v. kunstwerk). Vanuit dit element kunnen bezoekers afbuigen richting een kwalitatief fraaie nieuwe entree van het park.

Twee nieuwe entrees

Voorgesteld wordt om in het westelijk deel in de buurt van de haven een nieuwe entree te creëren. De bestaande entree met de loopbrug kan verplaats worden naar een locatie nabij de Parkstraat. Hier komt dan ook een nieuwe entree. Hiervoor kan ook de bestaande brug mogelijk verplaatst worden. In onze optiek wordt hierdoor een betere verbinding naar en vanuit het park gecreëerd richting de haven en omliggende bebouwing en richting de wijk bij de Parkstraat.

Fiets- en wandelroutes door het park.

De bestaande padenstructuur is een belangrijk onderdeel van de monumentale status. Dit willen we grotendeels intact houden. Wel is het voorstel om twee centrale verharde verbindingsroutes te maken:

1. Route vanuit de Parkstraat naar Steenwijkerdiep / haven.
2. Route vanuit de de Gedempte Tufhaven (voormalig wokrestaurant) naar Verlaatseweg.

Beide routes zijn op de plankaart aangegeven met rode (dikkere) lijn.

Ruimte rondom de thee- muziekkoepeel

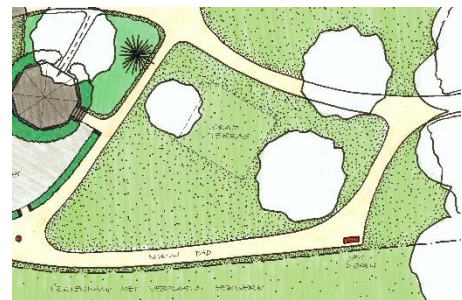
Voorgesteld wordt om meer ruimte rondom de theekoepeel te realiseren en om het hek rondom de theekoepeel te verplaatsen. Hierdoor wordt er meer ruimte gecreëerd voor spelen, sporten, zonnen en bezoekers aan evenementen rondom de muziekkoepeel.

Paden naar terras en theekoepeel

Voorgesteld wordt om langs het (verplaatste) hek van het hertenkamp) een nieuw pad aan te leggen om de bereikbaarheid van het terras en de theekoepeel te verbeteren.

De voorgestelde nieuwe situatie is in de schets hier naast weergegeven.

Nieuw pad bestaande brug

Voorgesteld wordt om een nieuw pas aan te leggen om de totale padenstructuur te verbeteren en dit zodanig te doen dat dit past bij het historische ontwerp van Copijn. De zogenaamde krakeling wordt hiermee afgerond. Dit is op de kaart aangeduid met nr. 15.

Nieuwe (inrichtings)elementen

Om de aantrekkelijkheid en levendigheid in het park te vergroten wordt voorgesteld om de volgende elementen toe te voegen:

- * Visvlonder (nr. 6).
- * Een artistiek zitobject op de uitzichtheuvel (nr. 4)
- * Picknickset (nr. 14).
- * Een lange bank (zie nr. 26)
- * Waterterras bij theekoepeel (zie ook hier onder punt 3).
- * Zwaluwtil of til voor andersoortige avifauna.
- * Gebouwtjes voor avifauna (vleermuizen, insectenhotel etc.).
- * Kunstwerken / sculpturen / follies (zie ook hier onder onder punt 9).
- * Touwbrug, trekboot, zwaaitouw of soortgelijk (zie nr. 9).

2. Groen / beplanting

Voor wat betreft de beplanting is meerdere keren aangegeven dat het gewenst is om meer kleur in de beplanting aan te brengen. Dit willen we dan ook gaan realiseren. Het toepassen van bloembollen en zomerbloeiers kan de beleving van het voorjaar en de zomer in het park intenser maken. Het voorgestelde versterken van de stinseflora is voor extra kleur een geschikte maatregel. Het beeld van het park wisselt daardoor ook meer door de seizoenen heen. Ieder seizoen is er een ander beeld door b.v. de intense kleuren en bloei of de bijzondere bladkleuren.

Verder willen we bepaalde zichtlijnen verbeteren. Vanuit het terras bij de theekoepel is het zicht niet goed op de muziekkoepeel. We willen hier het groen dat het uitzicht belemmert verwijderen. Daar waar het vanuit sociale veiligheid gewenst is en geen afbreuk doet aan de monumentale status willen we ook gewenste doorzichten nader tegen het licht houden.

Verder willen we de niet zo fraaie onderkant van de theekoepel beplanten zodat hier een esthetisch fraai beeld ontstaat.

3. Theekoepel en terras.

Het is de bedoeling dat de theekoepel het middelpunt wordt van een omgeving met een hoge verblijfskwaliteit. We streven er dan ook naar om gastvrije horeca te krijgen in de theekoepel. Dit vergroot de levendigheid, aantrekkelijkheid en ook sociale veiligheid in het park. Een plek om te genieten en om sociale contacten te hebben. Er kan geluncht en gedineerd worden of je kunt er genieten van een heerlijk drankje. In de directe omgeving kun je sporten, wandelen en fietsen. Er zijn evenementen en andere interessante activiteiten. De theekoepel kan het vertrekpunt zijn van een tochtje met een kano of waterfiets.

Het is zeer gewenst dat de toekomstige uitbater een actieve rol gaat vervullen bij de activering en dynamisering in het park. Rondom de theekoepel kunnen allerlei activiteiten (o.a. in de muziekkoepeel) worden georganiseerd. De uitbater van de theekoepel kan een aanjagende of zelfs organiserende rol vervullen. Verder is een zo ruim mogelijk openstelling qua tijd gewenst.

Het voorstel is om een nieuw terras aan te brengen nabij het water met mooie zichtlijnen richting de directe omgeving. Een sfeerimpressie hebben we hier onder weergegeven.

Hierbij willen we wel de beide betonnen zijanten nog minder massaal laten ogen door de groene haag aan de rechterkant en de rododendrons aan de linkerkant vanuit de theekoepel verder door te trekken richting het water. Het ontwerp wordt hierop nog aangepast.

Zoals eerder aangegeven willen we de onderzijde beplanten zodat er een fraaier zicht ontstaat op de theekoepel. Het terras zou ook gebruikt kunnen worden als startpunt voor een tocht met waterfietsen in het water in het park. Een fontein is ook aangedragen als idee, maar dit dient dan niet strijdig te zijn met andere functies.

Tijdens de openbare sessies is ook de suggestie gedaan om de koepel door de week te gebruiken voor maatschappelijke doeleinden en te verhuren aan kleinere groepen.

4. Water in het park meer gebruiken

In het plan zijn diverse opties opgenomen om het water in het park meer te gebruiken. Ook tijdens de sessies zijn verschillende opties aangedragen. Indien het water meer wordt gebruikt ontstaat er meer levendigheid en aantrekkelijkheid.

De opties om het water meer te gebruiken zijn onder andere:

- * Visvlonder (nr. 6).
- * Waterterras bij theekoepel (zie ook hier onder punt 3).
- * Touwbrug, trekboot, zwaaitouw of soortgelijk (zie nr. 9).
- * Waterfietsen en mogelijk kano's.
- * Een waterverbinding naar Steenwijkerdiep of de haven. Dit wordt echter wel beperkt door hoogteverschillen. Mogelijk zijn de oplossingen hiervoor te duur. Verder is het de vraag of een verbinding naar Steenwijkerdiep reëel is gelet op de waterkwaliteit, bevaarbaarheid en de gewenste sfeer/identiteit. Nader onderzoek naar een eventueel mogelijke verbinding is dus gewenst.

5. Verlichting en bebording

Tijdens de openbare avonden is meerdere keren gewezen op (het tekort aan) verlichting. Vanuit het oogpunt van veiligheid en sociale controle is het gewenst bepaalde plakken aan te lichten zoals de doorgaande verbindingen. Wel dient daarbij rekening gehouden te worden met de aanwezige natuurwaarden / flora en fauna. Tevens is het een optie om fraaie elementen in het park (follies, theekoepel, kunstwerken, bruggen e.d.) aan te lichten. Voorgesteld wordt om dit nader uit te werken in een verlichtingsplan.

De bewegwijzering van en naar het park is van belang om bezoekers en toeristen naar en van het park te geleiden. Voor de Binnenstad Steenwijk wordt een nieuw bewegwijzeringsplan gemaakt. We nemen park Rams Woorte op in het plan. De verwijzing van het park vanuit onder meer het station zal dan aanzienlijk verbeteren. Tevens is het gewenst om info te geven over het park en bepaalde elementen (b.v. bijzondere planten en bomen en andere elementen als de ijskelder). We willen hiervoor graag een bebordingplan ontwikkelen.

6. Plekken voor de jeugd

Tijdens de openbare sessies werd meerdere keren voorgesteld om een plek voor de jeugd te realiseren. Ook werd aangegeven dat er op bepaalde plekken overlast is van de jeugd. In het schetsontwerp hebben wij daarom twee mogelijke jeugd- of chill-plekken aangegeven. Wij stellen voor om hier aantrekkelijke verblijfsplekken voor de jeugd te creëren. Hierbij wordt de jeugd meer uit de randen naar het middengebied 'gedirigeerd'. Met de situering van de plekken hebben we er rekening mee gehouden dat er zicht is op de plekken en dat er dus ook sociale controle uitgeoefend kan worden.

Naar aanleiding van de reacties tijdens de tweede openbare bijeenkomst zijn de plekken nog enigszins aangepast. Voor wat betreft de concrete invulling stellen wij voor om in overleg te gaan met de geïnteresseerde jeugd van Steenwijk.

7. Beheer en Onderhoud

Over het beheer en onderhoud van het park wordt verschillend gedacht. Enerzijds wordt aangegeven dat het onderhoud de laatste decennia redelijk goed is. Anderzijds geven enkelen aan dat het onderhoud en beheer niet op orde is.

Volgens het huidige beheerplan is er een zonering. Het voorste deel wordt intensief onderhouden, het middendeel regulier en het achterste deel extensief. Dit leidt tot een meer natuurlijk beeld in het achterste deel.

Het achterste deel willen we representatiever maken. We willen de verharding van paden en beplanting hier aanpassen. We streven naar een gevarieerdere en aantrekkelijkere inrichting. Hierdoor zal dit deel van het park verzorgder lijken. Wel willen we in het achterste deel het natuurlijk karakter handhaven. Hierbij merken we wel op dat park Rams Woerthe een Engels tuinpark is. Het past in een dergelijke tuin dat een deel ruiger en natuurlijker is.

In de sessies wordt aangegeven dat het onderhoud op enkele plekken beter kan. Gewezen wordt op o.a. overhangende takken van bomen en de aanwezigheid van duizendknoop. De gemeente gaat op basis van deze signalen inspecteren en waar nodig maatregelen nemen.

Zoals op veel plekken is hondenpoep en het al dan niet loslaten van honden is een punt wat in de bijeenkomsten naar voren komt. Diverse inwoners noemen de mogelijkheid van een hondenloslaatterrein. De gemeente stelt zich op het standpunt dat er in de gemeente op diverse plekken losloopterreinen zijn. Er zijn losloopterreinen bij groenstrook over brug bij A. van Olphenstraat ten zuiden van fietspad door Broekslagenbos en op groenstrook vanaf Parkstraat naar Balkengat (pad langs de rioolzuivering). In het park vinden wij dit niet gewenst gelet op het feit dat dit de flora en fauna (o.a. broedende vogels) verstoort. Verder willen we overlast door loslopende honden in het park voorkomen.

In de sessies wordt ook gewezen op het gemak waarmee bezoekers afval laten vallen en het belang van voldoende afvalbakken. De gemeente en vrijwilligers ruimen dit zo goed mogelijk op. Het wordt gewenst geacht dat het normbesef toeneemt. Gezien de nieuwe inrichting gaat de gemeente opnieuw beoordelen waar er afvalbakken moeten worden geplaatst.

Voor het onderhoud van het park wordt een vast groepje medewerkers ingezet en dit kan aangevuld worden met de inzet van vrijwilligers in de vorm van bepaalde beheeracties in het park.

8. Veiligheid, handhaving en toezicht.

De inwoners gaan in de openbare sessies geregeld in op het thema overlast. Verschillende vormen van overlast worden aangegeven. Tevens wordt het toezicht als onvoldoende ervaren.

Vanuit de gemeente zullen de overlastsituaties en gewenste handhavingssituaties doorgenomen worden met de gemeentelijke handhavers en de politie. Verder dragen we deze aan als input voor voor het jaarlijks op te stellen handhavingsprogramma Steenwijkerland. Aan de verschillende handhavingswensen wordt jaarlijks door het college een prioriteit toegekend. Op basis hiervan worden de daadwerkelijke periodieke handhavingsacties in onze gemeente uitgevoerd.

Verder wordt voorgesteld om met de omliggende bewoners, wijkorganisaties en bedrijven de mogelijkheden te onderzoeken van burgerlijke buurttoezicht c.q. controle via o.a. buurtapps in afstemming met de politie en de gemeentelijke handhavingsorganisatie.

Verschillende inwoners geven in de openbare sessies aan dat het verlichtingsniveau in het park onvoldoende is. In deze visie hebben we eerder al aangegeven dat we een verlichtingsplan willen opstellen.

9. Follies / kunstwerken en sculpturen

Om de levendigheid en aantrekkelijkheid van het park te vergroten wordt voorgesteld om op verschillende plekken kunstwerken, follies¹ of sculpturen te plaatsen. Deze elementen kunnen we plaatsen ter accentuering / beëindiging van zichtlijnen.

Graag zien we dat deze toevoegingen bijdragen aan het verstreken van de identiteit van Steenwijk (Stoere vestingstad) en/of de historie van het park of Steenwijk. Mogelijkheden in dit verband zijn kunstwerken die iets vertellen over de historie van de vestingstad, een link leggen met de bouwstijl van Rams Woerthe of met de musea (b.v. museum Hildo Krop). De kunstwerken, follies of sculpturen kunnen het verhaal van Steenwijk vertellen of het relevant (historisch) verhaal uitbeelden. De kunstwerken, follies of sculpturen geven een extra dimensie. Het park wordt meer een ‘hot spot’ om naar toe te gaan en om te beleven.

¹Een follie is een bouwwerk dat dient ter decoratie.

Er zijn al meerdere concrete ideeën vanuit de lokale gemeenschap aangedragen. Zo is er een idee om sculpturen te laten maken door kinderen op de scholen in Steenwijk. Deze sculpturen kunnen iets vertellen over het verleden of de kernwaarden van Steenwijk. Kinderen krijgen zo ook les over de geschiedenis van Steenwijk. De objecten kunnen ook in de vorm van (kunst)objecten langs een route door Steenwijk worden aangebracht.

Ook is er een voorstel aangedragen om een zaagkunstenaar een kunstwerk te laten maken van een boom die ziek is.

Wij willen voor de verschillende plekken voorstellen laten uitwerken ook in overleg met de kunstcommissie.

10. Behoud of bevordering activiteiten / evenementen.

We willen het park aantrekkelijker en levendiger maken. Evenementen en activiteiten kunnen daar in belangrijke mate aan bijdragen. Jaarlijks worden er al diverse activiteiten in het park georganiseerd. Zo is er het kopje cultuur en het open podium. Het laatste initiatief dreigt te stoppen. De gemeente is overleg met partijen om de mogelijkheden van het voortbestaan te onderzoeken.

Het is van belang dat er blijvend (culturele) activiteiten worden georganiseerd in het park. De gemeente gaat in overleg met meerdere culturele instellingen die door de gemeente worden gesubsidieerd. Wij willen deze instellingen stimuleren om als tegenprestatie voor de subsidie een actieve rol te spelen bij het organiseren dan wel uitvoeren van (culturele) activiteiten als het Open Podium en/of een culturele programmering voor het park Rams Woerthe. Ook willen we het stimuleren van de instandhouding en nieuwe culturele activiteiten in het park door de programmering van activiteiten onderbrengen bij de nog aan te stellen cultuurmakelaar. Verder verwachten we van de nieuwe exploitant van de theekoepel en het terras een actieve houding ten aanzien van het aanjagen of stimuleren van activiteiten en evenementen.

We kunnen het park nog meer op gaan nemen in wandel- en fietsroutes. We kunnen daarbij een netwerk van (groene) plekken en een netwerk van musea en (bouw)kunst creëren. Zo maken we aantrekkelijke groen en kunstroutes. We kunnen de routes, het park en de bezienswaardigheden opnemen als 'hot spot' in Steenwijk, die de moeite van het bezoeken of volgen waard zijn. Deze routes en informatie over het park willen we ook opnemen in de digitale informatievoorziening over Steenwijk en onze gemeente.

Rams Woerthe is een plek voor ons allemaal:

Rams Woerthe als groene oase, Rams Woerthe als rust- en recreatieplek voor inwoners en bezoekers, Rams Woerthe als plek om naar een terras te gaan en te genieten, Rams Woerthe als plek voor karakteristieke flora en fauna, Rams Woerthe als plek voor (bouw)kunst, Rams Woerthe als chillplek voor jongeren, Rams Woerthe als parel in de vestingstad, Rams Woerthe als plek om de historie te beleven, Rams Woerthe als hot spot!

